

12. Udbruddet af COVID-19 og udvikling af kristen praksis på Færøerne

Af Jan Jensen, Ph.D.-studerende, afdeling for socialantropologi på Cambridge University. E-mail: jj480@cam.ac.uk

Færøerne er gået igennem 2020 med det samme hovedtema som alle andre lande, nemlig udbruddet af COVID-19-pandemien, som først kom til landet i første halvdel af marts måned. Det, som er slående i præcis denne sociale kontekst er den store rolle, som kristne kirker og menigheder spiller i det færøske samfund. Modsat sine nabolande (herunder Danmark) er der på Færøerne et niveau af religiøst engagement, som er omkring ti gange så stort set ud fra almindelige parametre, som for eksempel tilstedeværelse i gudstjenester. Det er i denne kontekst, at COVID-19-pandemien har forandret grundlaget for det religiøse liv, som er næsten allestedsværende på Færøerne. I denne artikel udforsker jeg spændingen imellem på den ene side religiøs og kirkelig integration i det færøske samfund og på den anden side religiøs og kirkelig innovation, som har fået en central rolle siden pandemiens udbrud. Jeg fokuserer hovedsageligt på den tidlige reaktion, som kirker og menigheder havde på udbruddet af COVID-19-pandemien. Det er mit argument, at selv om man forestiller sig, at pandemien medfører vedvarende forandringer i den kirkelige virksomhed, så kan pandemien på et andet niveau opfattes som en katalysator for nogle processer, der altid har været til stede i færøske kirkesamfund.

Det færøske religiøse landskab

I sin introduktion til et af de senere års mest grundige og brede studier af religion på Færøerne skriver religionssociologen Janna Hansen, "at religion fylder meget i eksempelvis medierne, inden for politik og i det enkelte individs liv, må betragtes som en kendsgerning" (Hansen 2014: 17). Med den ene fod solidt plantet i debatten om sekulariseringen af vestlige samfund viser Hansen, at hvor man ellers i de Nordatlantiske samfund (forstået her som Europa og Nordamerika, jf. Taylor 2007) ser en generel udvikling imod stadigt mere institutionelt sekulariserede samfund hvor religion om ikke andet er fraværende i det offentlige rum, så er Færøerne her en undtagelse i forhold til intensiteten af det religiøse engagement. Til sammenligning viser Hansen os, at på Færøerne ligger ugentlig kirkegang (eller tilstedeværelse i en af landets frie menigheder) på omkring 23% af befolkningen, mens det tilsvarende niveau i Danmark og Norge ligger på henholdsvis 2,4% og 2,3% (Hansen 2014: 15). Denne indsigt bliver også præsenteret i for eksempel dokumentarserien (*Guð Signi Føroyar*)⁵⁴ som blev vist på den offentlige færøske tv-kanal *Kringvarp Føroya* i foråret 2018. Her viste den færøske forsker Heini í Skorini, ud fra et religionssociologisk perspektiv, hvordan det færøske religiøse landskab stadig står meget markant sammenlignet med andre lande. Dog er det her allerede på sin plads at gøre klart, at når man diskuterer religion på Færøerne, så beskæftiger vi os næsten udelukkende med *kristne* trossamfund. Hvor der i senere år har været en vækst i antallet af udenlandske tilflyttere, så er den færøske befolkning stadig næsten etnisk homogen (Hayfield & Schug 2019: 386). I det den færøske befolkning historisk set har været næsten udelukkende kristen betyder dette, at stort set al

⁵⁴ Oversat: Gud (Vel)signe Færøerne.

religiøs udvikling i landet har været enten inden for kristne rammer eller som modsvar til den kristne *status quo* (for eksempel i form af humanistiske eller ateistiske bevægelser, som dog indtil videre har haft beskednen succes). I denne artikel fokuserer jeg på den interne kristne udvikling på Færøerne siden omkring starten af 1900-tallet og specielt på, hvordan COVID-19-pandemien har påvirket denne. Inden for det kristne landskab på Færøerne er det vigtigt at nævne, at de forskellige trossamfund falder inden for nogle få generelle grupperinger.

Størst af disse er den Lutherske folkekirke, som har omkring 80-85% af den færøske befolkning som medlemmer, hvorefter Brødremenigheden⁵⁵ kommer ind på en anden plads og udgør omkring 15% af befolkningen. Resten af befolkningen tilhører hovedsageligt forskellige pinse- og karismatiske kirker (samt andre små grupper som Frelsens Hær og Jehovas Vidner), ud over de enkelte tilfælde af ikke-kristne troende og den del af befolkningen, som ikke bekender sig til nogen religiøs tro (Sølvará 2010). Hertil skal nævnes, at Indre Mission (*Heimamissíónin*) også har en markant tilstedeværelse på Færøerne, men lægger sig hovedsageligt op ad folkekirken og derfor er inkluderet i folkekirkens ovennævnte medlemstal.⁵⁶ Hvad der er nævneværdigt i den færøske kontekst er det store antal af trossamfund, som står udenfor folkekirken. Set ud fra ovennævnte medlemstal kan vi skønne, at omkring 15-20% af den færøske befolkning er medlemmer af disse ikke-folkekirkelige trossamfund, hvor antallet i Danmark i sin helhed ligger på omkring 2-3% (Nielsen 2019). Det faktum, at Færøerne har et så stort antal kirker som står uden for folkekirken har stor påvirkning på, hvordan individuelt og kirkemæssigt kristent liv udvikler sig over tid, og dette er mest af alt på grund af den position, som kirkerne og menighederne ser sig selv have i forhold det bredere samfund. Hvor folkekirken historisk set har været en stærkt integreret del af færøsk politik og samfundsliv, så har de såkaldte "frie kirker" været i en mere udenforstående position, som til tider er kommet til udtryk som en total undvigelse fra den politiske arena (Bialecki 2009). I andre perioder har frikirkerne dog været mere engagerede i den bredere offentlige debat og har fungeret som centrale aktører for den generelle politiske udvikling. Mest nævneværdigt i denne sammenhæng er den centrale rolle, som Brødrene spillede i den færøske selvstændighedsbevægelse, som opstod omkring starten af det 20. århundrede.

Når vi tager i betragtning, at den religiøse sammensætning på Færøerne består af disse to hovedgrupper (på den ene side den Lutherske folkekirke og på den anden frikirkerne) er det på sin plads at spørge, hvad forskellen mellem de to grupperinger egentlig er. Det er mit argument her, at én af de mest centrale forskelle er den rolle, som de to grupperinger spiller i det færøske samfund. Her tænker jeg først og fremmest på, at folkekirken i sin natur er en integreret del af samfundet, hvorimod frikirkerne befinder sig i en mere perifær position. Hvad dette i praksis betyder er, at folkekirken til tider kommer til at indtage en position, hvor et af kirkens mål er at servicere de åndelige behov, som den brede befolkning måtte have. Over for dette befinder frikirkerne sig i en position, hvor de altid er i gang med at skabe og fastholde den relativt lille gruppe, som den givne kirke består af. Med andre ord kan vi sige, at folkekirkens publikum er en

⁵⁵ Brødremenigheden på Færøerne har sine rødder i den engelske bevægelse oftest kendt under betegnelsen 'Plymouth Brødrene'. På globalt plan har denne bevægelse i dag en meget begrænset udspreddelse, men historisk set har bevægelsen haft stor påvirkning inden for evangelisk teologi, specielt igennem en af dens grundlæggere, John Nelson Darby (1800-1882). Denne teologi lægger vægt på bibelsk dispensationalisme og eskatologi. Bevægelsen kom til Færøerne i 1865 (Jóansson 2012).

⁵⁶ Antallet af medlemmer i folkekirken på Færøerne kan være misvisende, i og med at alle færinger bliver som udgangspunktet indmeldt i folkekirken ved barnedåb. Medlemstallet kan derfor indeholde både individer, som ikke har nogen personlig tilknytningsforhold til folkekirken, såvel som individer fra andre kirker og menigheder.

stærkt etableret gruppe (tænk på hvordan mange folkekirker også i Danmark generelt kan stå relativt tomme hver søndag uden at dette fører til nedlukning), hvorimod frikirkerne altid er nødt til selv at skabe dette publikum. Det er nævneværdigt i denne sammenhæng, at frikirkerne oftest har et stærkt evangelisk rekrutterende budskab, som har det mål, at flere og flere individer skal komme til at kende Guds nærvær, hvorimod dette element ofte er fraværende inden for folkekirkeligt regi. Som jeg kommer ind på senere, så er denne forskel central for at forstå, hvordan de forskellige kirker har håndteret COVID-19-pandemien.

Pandemiens udbrud

I de afsnit, som følger, viser jeg, hvad der er sket blandt kirker på Færøerne siden den igangværende pandemi kom til landet i starten af marts måned 2020. På dette tidspunkt var jeg selv i gang med længerevarende etnografisk feltarbejde blandt forskellige kirker i lande. Så snart de første smittetilfælde var blevet konstateret, lukkede alle offentlige institutioner, skoler og kirker inkluderet, med øjeblikkelig virkning. Inden dette havde der været oppe i medier og blandt de mennesker jeg snakkede med, at pandemien var brudt ud andre steder i verden (med lande som Kina, Sydkorea og Italien som nogle af de første skræktifælde), men på Færøerne var der indtil langt ind i februar en generel opfattelse af, at pandemien ikke ville komme til at have store påvirkninger i landet, med udsagn som for eksempel "det er jo bare en influenza" som set i bagspejlet kan synes noget naivt. Men dette skulle hurtigt ændre sig. Fredag den 6. marts klokken 18 blev *Empower* kvindekonferencen skudt i gang af den færøske socialminister Elsebeth Mercedes Gunnleygsdóttir i *City Church*, den kirke som har været mit hovedfokus i min forskning på Færøerne. I dagene op til konferencen havde jeg været i gang med at hjælpe lys- og lydteknikere i kirken med at gøre klar til konferencen, som er årets største begivenhed i kirken, og hvor der i år var tilmeldt omkring 300 kvinder. På programmet var musik og taler samt workshops med gæster fra både færøske og udenlandske kirker og offentlige institutioner, men under forberedelserne begyndte hensynene til en stadig mere relevant COVID-19-virus at blive synlige i kirken. Rundt omkring i kirkens foyer og i kirkens hovedsal blev der sat spritbeholdere op, og kirkens medlemmer blev bedt om at bruge disse så meget som muligt, mens de befandt sig i kirken. Folk begyndte, med et glimt i øjet, at hilse på hinanden med den ene fod i stedet for at give hånd. Dette stod i stærk kontrast til de ofte meget kropslige og engagerede hilsener som er almindelige i kirken, hvor et langvarigt kram ellers er den mest almindelige måde at møde hinanden.

Seks dage senere var den samme socialminister, som havde sat konferencen i gang, at se på færøsk fjernsyn sammen med den færøske lagmand Bárður á Steig Nielsen samt andre offentlige personer, hvor de udlagde regeringens tiltag for at stoppe smittespredningen af COVID 19 på Færøerne. Den joviale atmosfære, som vi havde oplevet weekenden inden, var nu omsat til en meget alvorlig virkelighed, og *City Church* stod nu i en situation, hvor ledelsen og hjælpere pludselig var nødt til at genoverveje, hvordan den ville forsøge at gennemføre sit vante arbejde med gudstjenester og andre aktiviteter. Lignende situationer kunne også observeres i de andre kirker på Færøerne, og i en tid hvor religiøse sammenkomster rundt omkring i verden har været en vigtig faktor i spredningen af COVID 19, er det slående, at der på Færøerne blev lukket så hurtigt og omfattende ned, specielt når man tænker på den generelt høje religiøsitet, som findes i landet. Oprindeligt var kirker og menigheder, ligesom alle andre færøske institutioner, usikre på hvor længe nedlukningen ville vare. I de tidligste dage var der et vist håb om, at der kun var tale om to eller tre uger, før man kunne komme tilbage til tingenes normale gang. Dette viste sig dog ikke at være tilfældet, og det blev stadigt mere klart, at hvis kirkerne ville holde deres aktiviteter kørende måtte de ty til nye midler. I praksis betød dette, som i så mange andre sammenhænge i samfundet generelt siden udbruddet af pandemien, at mange aktiviteter

flyttede online i så stort omfang som muligt. Dog blev det hurtigt tydeligt, at online- aktiviteter har sine begrænsninger. For eksempel var i de første dage meget debat mellem medlemmer af forskellige grupper hvordan kirker og menigheder kunne forsøge at opfylde de behov, som folk omkring i samfundet havde, som ikke kunne klares online. Dette kunne være praktisk hjælp, som for eksempel daglige indkøb for mennesker, som var særligt sårbare over for virussen, eller psykisk støtte til individer som måske i forvejen var ensomme, og hvor pandemien forstærkede denne tilstand.

Generelt fulgte denne usikkerhed kirkerne og deres medlemmer de følgende 2-3 måneder. Dog kan man sige, at den undtagelsestilstand som startede i marts med tiden blev mere og mere set af den færøske befolkning "sådan som tingene er nu". Folk blev stadigt mere vant til at bruge tid derhjemme med familie, og arbejdsformer blev i mange tilfælde flyttet væk fra arbejdskontorerne til hjemmet. I denne periode blev kirkerne også vant til at bruge digitale teknologier for at udbrede deres budskab. I mange tilfælde, som i *City Church* og i *Ebenezer*, den største Brødre menighed i Tórshavn, var disse teknologier allerede i brug inden pandemiens udbrud. Stort set alle færøske kirker og menigheder begyndte enten at sende live gudstjenester om søndagen, eller i andre tilfælde at optage segmenter med musik og taler nogle dage inden og så sende den sammenklippede gudstjeneste på det almindelige tidspunkt, oftest søndag formiddag omkring klokken 11. Som ugerne gik kunne oplevede jeg en klar udvikling i kvaliteten på disse optagelser og nogle uger inde i perioden blev der i *City Church* taget en afgørende beslutning. Hvor det er almindeligt for medlemmer at give bidrag ("offerydelser") til den daglige drift i deres respektive kirke eller menighed ugentligt (eller i nogle tilfælde i form af en fast bankoverførsel hver måned), så har mange af disse kirker også en årlig indsamling, hvor hele beløbet går til et forudbestemt formål. Dette kan være alt fra reparation af bygninger til oprettelse af samarbejde med internationale trossamfund, men i 2020 valgte *City Church* at denne indsamling (som også foregik online) skulle gå til indkøb af nyt udstyr til at producere og streame online gudstjenester.⁵⁷

Integration eller innovation: skal vi tilbage til hvordan tingene var før, eller er dette en mulighed for at skabe noget nyt?

I denne artikel har jeg valgt at begrænse mit fokus til den tidlige periode, hvor COVID-19-pandemien først kom til Færøerne (tidlig marts til sen juni 2020). Begrundelsen for denne beslutning er, at det var i denne periode, at kirker og menigheder først blev nødt til at tage nogle beslutninger omkring, hvordan de ville håndtere krisen, og disse beslutninger og udviklinger har været basis for de forskellige gruppers aktiviteter også i de efterfølgende måneder. For eksempel oplevede Færøerne en opblusning af smittespredning tidligt i august, men denne gang var de forskellige kirker og menigheder bedre forberedte og omstillingen til onlinevirksomhed var mindre omkostningsfuld. Her vil jeg dog gerne belyse og diskutere, hvad jeg ser som de to poler for logikken bag de forskellige gruppers reaktion i de tidlige måneder. Med dette mener jeg den operative, indforståede målsætning, som de forskellige grupper arbejdede med i disse måneder. Jeg har valgt at opdele de færøske kirker i to hovedgrupper: på den ene side de kirker og menigheder, som så det som deres mål at så hurtigt som muligt forsøge at få tingene til igen at køre som de plejer, og på den anden side de kirker og menigheder, som så pandemiens udbrud som et mulighedsrum for at genoverveje, hvordan de forholder sig til almindelige måder at gøre tingene på. Jeg kalder disse to tendenser henholdsvis *integration*

⁵⁷ Modsat *City Church* havde *Ebenezer* allerede den nyeste teknologi og trænet personale klar inden pandemien og havde ikke brug for at opgradere på dette punkt.

og *innovation*. Forskellen mellem de to tendenser kan primært observeres i den måde, hvorpå kirkerne opfatter deres generelle rolle i samfundet.

Først de kirker, som er baseret på en idé om integration med det bredere samfund. Som jeg har argumenteret for tidligere, er folkekirken den største aktør inden for denne gruppe. Dette skal ses i lyset af det historiske faktum, at Færøerne igennem hele sin historie har haft folkekirken som en central institution. I dag er det kun folkekirken, som får direkte økonomisk støtte i form af kirkeskat.⁵⁸ Hertil står folkekirken også for de allerfleste "offentlige" ritualer på Færøerne, såsom vielser og begravelser, og det er specielt sidstnævnte, som kom til at være et omdrejningspunkt for hvordan folkekirken forholdt sig til den nyankomne pandemi. Der er altså tale om et klart ansvarsområde i forhold til det færøske samfund. I de tidlige dage var det således af allerhøjeste betydning for folkekirken, at den kunne finde måder, hvorpå den kunne varetage sit ansvar for begravelser med de fysiske begrænsninger, som pandemien havde medført. Hvor kirken hurtigt stoppede med at afholde fysiske gudstjenester og i stedet flyttede andagter, taler og musikalske indslag online, så var spørgsmålet om begravelser langt mere følsomt. Spørgsmålet om begravelser var naturligvis langt mere følsomt, fordi en begravelse næsten per definition kun sker én gang, fordi ikke kan genskabes, efter at det er gennemført.

Regeringens restriktioner betød, at begravelsesceremonier i folkekirker rundt omkring på Færøerne blev begrænset til 10 personer hvoraf præsten var den ene. En så følsom situation var svær at håndtere for både præster og de pårørende. For eksempel kan det nævnes, at jeg sent i juni 2020 personligt lavede et interview med en pårørende, hvis far døde i starten af marts, lige da pandemien først kom til Færøerne.⁵⁹ Hvad der var slående i dette tilfælde, var den pludselige og markante forskel, som pandemien gjorde fra dag til anden. Denne kvinde havde været til stede den nat, hendes far døde på Færøernes statshospital i Tórshavn. Hun havde i dagene op til været på hospitalet hver dag, og det stod klart, at hendes far ikke havde lang tid tilbage at leve i. Den nat, han døde kom, og i løbet af natten, gik kvinden hjem efter at have overværet sin fars sidste timer. Morgenen efter, da hun klargøre ham til begravelsen, fik hun at vide ved indgangen til hospitalet, at ingen personer, som ikke var essentiel for hospitalets drift, måtte komme ind. Pandemien var ankommet. Sådanne pludselige og uforudsigelige ændringer fulgte kvinden og hendes familie gennem de næste par måneder. Som i andre kirker blev begravelsesceremonien begrænset til 10 personer i kirken⁶⁰, og hendes far blev begravet på kirkegården uden den store mængde mennesker, som ellers er almindelige til begravelser på Færøerne. På dette tidspunkt i juni, da jeg lavede interviewet, var der stadig ikke blevet afholdt gravøl, og familien havde planer om at gøre det, så snart som omstændighederne tillod det. I et interview, som jeg lavede med Færøernes biskop, Jógvan Fríðriksson, blev præcis begravelser fremhævet som den sværeste opgave for folkekirken i denne periode. En ydelse, som han følte stor sorg over ikke at kunne give folk, især det rituelle indhold, som er en central del af, hvordan mange mennesker håndterer tabet af en, der har stået dem nær. Med andre ord, så mener Fríðriksson, at folkekirken i denne periode havde en helt klar rolle i samfundet, som den desværre ikke kunne leve op til i optimal forstand. Det vil sige, at den rolle, som folkekirken har i det færøske samfund, som en integreret institution med en klar rituel rolle,

⁵⁸ Frikirker er derimod kun frataget krav om at betale skat af sin virksomhed.

⁵⁹ Heldigvis er der i skrivende stund ingen døde af COVID 19 på Færøerne.

⁶⁰ I denne periode blev det almindeligt for andre tætte venner og familiemedlemmer at vente uden for kirkerne og på den måde vise deres medfølelse og sørge over den døde person, mens de stadig holdt distancen, som regeringens anbefalinger lagde op til. Senere begyndte visse kirker også at streame tjenesterne online, begravelser inkluderet.

så var den i denne periode ikke helt i stand til at udføre denne rolle. På den anden side finder vi de andre kirker i det færøske religiøse landskab, de grupper som falder under kategorien 'frikirker'. Hvor integrerede trossamfund, såsom folkekirken, har haft udfordringer med at vende tilbage til normal praksis, så er frikirkerne på Færøerne i en anden situation.

Det er i denne sammenhæng afgørende at notere, at da de færøske frikirker opstod i slutningen af 1800-tallet, opstod de som et modsvar til den etablerede folkekirke. Derfor kan vi formentlig antage, at frikirkerne igennem historien har en foretaget række valg, der lå i opposition til folkekirkens (Hansen 1984). I dag er forholdet mellem folkekirken og frikirkerne forholdsvis venligt⁶¹, men forskellen i operativ målsætning er stadig tilstede. Som nævnt ovenfor, så betragter jeg frikirkernes generelle tilgang gennem begrebet *innovation* over for den *integration*, som jeg har tillagt folkekirken. Med innovation mener jeg, at disse grupper ser det som deres opgave først og fremmest at gøre en forskel i det færøske samfund, forstået som en intervention i *status quo* med varierende idéer om, hvad denne forskel består i. Med andre ord, så arbejder disse kirker og menigheder ud fra en tro på, at det kristne evangeliske budskab kan have substantiel indvirkning på individer og samfund, og at individer kan ændre livsretning fra dag til anden. Da pandemien kom til landet stod disse grupper derfor over for et spørgsmål, som på mange måder ikke blev stillet af folkekirken i samme omfang. Nemlig spørgsmålet om hvorvidt de ville vende tilbage til at drive kirke, som de havde gjort før pandemien ankom, eller om pandemien kastede lys over nogle praksisser, som ikke var ønskelige længere. Og ydermere; kunne man bruge nogle af de nye praksisser, som blev udarbejdet som en reaktion på pandemien, i det videre arbejde når pandemien en dag er overstået?⁶²

Det er her, at *City Church* kan fungere som et godt eksempel. Inden pandemiens udbrud var kirken allerede godt i gang med at overveje mulighederne for at gøre mere brug af digitale medier for at nå et bredere publikum, og der skulle derfor ingen stor omlægning til for at flytte aktiviteterne online. Her er en af mine egne observationer på sin plads. Omkring fire uger inden pandemiens udbrud på Færøerne sad jeg selv i teknikerrummet til en søndagsgudstjeneste i *City Church*. Over flere måneder havde dette været noget nær min personlige stol i huset, og jeg havde allerede i en periode på flere måneder styret de digitale skærme i kirken, som bliver brugt til projicering af sangtekster, bibelvers, og videoer på væggen bag scenen i kirken. Over de sidste par måneder var der sket en subtil ændring i indholdet af gudstjenesterne. Ved start og slutning var lederen af gudstjenesten⁶³ begyndt bevidst at henvende sig til det stationære kamera, som optager gudstjenesten og at tale direkte til, hvad blev kaldt for, "onlinefamilien". Præcis denne søndag havde hovedpastoren henvendt sig til kameraet inden nadveren gik i gang ved slutningen af gudstjenesten. Han sagde, at nadveren kunne gennemføres hvor som helst og opfordrede alle, som sad derhjemme og fulgte med i live-streamingen, om at gå ind i køkkenet og finde et stykke brød eller kage og et glas vand, og på den

⁶¹ Under mit feltarbejde var der for eksempel en ung kvinde, som var opvokset i *City Church*, som blev indsat som folkekirkepræst i Vestmanna, en landsby omkring 45 minutter kørsel fra Tórshavn. Under indsættelsen var flere medlemmer af *City Church* med til ceremonien.

⁶² Dog skal det nævnes, at også folkekirken har brugt perioden til at reflektere over, hvordan den gør tingene. For eksempel forklarede den tidligere nævnte biskop i samme interview, at folkekirken har siden etableret et netværk som skal stå klar til at mobilisere kirkens relativt store mængde ressourcer om lignende situationer skulle opstå igen. Det kunne for eksempel være arbejdskraft eller økonomiske ressourcer som kan hjælpe arbejdet hos fællesskaber som for eksempel Røde Kors. Min opdeling af de forskellige kirker i henholdsvis integrations- og innovationsgrupperinger er derfor idealtyper, og i virkeligheden ses elementer af begge typer i alle de forskellige kirker.

⁶³ Oftest hovedpastorer eller andre medlemmer af ledelsen.

måde tage del i nadveren samtidig med at han udførte den. Dette var for mig en slående udvikling i forhold til, hvordan kirken forholder sig til den ydre verden.

Men blot få uger senere kunne man se stort set samme udvikling online hos alle kirker på Færøerne. Og nogle få uger senere havde *City Church* investeret i en stor mængde nyt udstyr, som skulle gøre onlinestreamingen endnu mere velproduceret. Hvor der tidligere kun var det ene stationære kamera bagerst i rummet, er der nu fire forskellige kameraer, som betjenes af forskellige medlemmer af det tekniske team i kirken. Det vil sige, at i stedet for at onlineforkyndelsen kom til at stå som en substitut for den traditionelle måde at gøre tingene i kirken på, valgte kirken i stedet at bruge pandemiens udbrud som en mulighed for innovation i deres egen praksis. Over de måneder, hvor kirken har lagt vægt på denne slags gudstjenester, er der kommet mange nye medlemmer til kirken, og hver søndag er et antal deltagere med på kirkens onlinestream; op til ti gange så mange mennesker, som er til stede i selve kirken. Med andre ord, så har kirken taget de ændrede omstændigheder til sig som en måde at omlægge sin eksisterende praksis for at bedre passe til den nye virkelighed, og som på sigt også er ment at kunne servicere den stadigt voksende mængde sociale aktiviteter, som foregår online i samfundet.

Konklusion

Kirker og menigheder på Færøerne var hurtige til at ændre praksis så snart COVID 19 pandemien kom til landet i starten af marts 2020. I denne artikel har jeg vist nogle af de måder hvorpå dette blev gjort, og hvilken betydning det har haft for nogle forskellige trossamfunds måder at se på deres positioner og roller i det færøske samfund. Siden artiklen har et relativt afgrænset fokus med den største vægt lagt på perioden lige efter udbruddet af pandemien, er det nødvendigvis vigtigt at huske på, at i skrivende stund er det endnu ikke sikkert, hvilken længerevarende påvirkning pandemien kommer til at have for de mennesker, som jeg har fokuseret på. Indtil videre ser det ud til, at folkekirken har fortsat i forsøget på at genetablere den traditionelle praksis og at nogle af frikirkerne, herunder *City Church*, presser endnu mere på i forsøget på at bibeholde nogle af de produktive resultater, som er opnået i de foregående måneder. Spørgsmålet fremover bliver således om disse to bevægelser imod henholdsvis samfundsmæssig integration og kristen innovation fortsætter, og hvilken betydning det får det færøske samfund og hvordan de forskellige trossamfund forholder sig til hinanden.

Litteratur

- Bialecki, J. 2009. Disjuncture, Continental philosophy's new "political Paul," and the question of progressive Christianity in a Southern California Third Wave church. *American Ethnologist* 36, 110–123.
- Hansen, G. 1984. *Vækkelsesbevægelsernes Møde med Færingernes Enhedskultur: en analyse ca. 1850-1918*. Tórshavn: Føroya Fróðskaparfelag.
- Hansen, J. 2014. *Betwixt and Between: religion og religiøsitet på Færøerne i det 21. århundrede*. Tórshavn: Fróðskapur.
- Hayfield, E. A. & M. Schug 2019. 'It's Like They Have a Cognitive Map of Relations': Feeling Strange in a Small Island Community. *Journal of Intercultural Studies* 40, 383–398.
- Jóansson, T. 2012. *Brethren in the Faroes: An Evangelical movement, its remarkable growth and lasting impact in a remote island community*. Tórshavn: Fróðskapur.

- Nielsen, M. V. 2019. Hvor mange af Danmarks kristne er ikke medlemmer af folkekirken? (available on-line: <https://www.religion.dk/hvor-mange-af-danmarks-kristne-hoerer-til-udenfor-folkekirken>, accessed).
- Sølvará, H. A. 2010. Guðfrøðistreymer og trúarligar vekingarrørslur í Føroyum og Íslandi. In *Frændafundur 7*. Reykjavík, Iceland.
- Taylor, C. 2007. *A Secular Age*. Cambridge, Massachusetts & London, England: The Belknap Press of Harvard University Press.